

criteris per al règim d'oficialitat lingüística de la República de Catalunya i l'Aran

Criteria for the legal framework of the official languages of the Republic of Catalonia and Aran

Daniel ESCRIBANO
Doctor en sociologia

Data de recepció: 15 de març de 2017
Data d'acceptació: 14 de juliol de 2017

RESUM

Aquest article proposa els criteris per a dissenyar el règim d'oficialitat lingüística de la hipotètica República de Catalunya i l'Aran. Després d'una breu exposició del règim lingüístic a les propostes del constitucionalisme català contemporani i dels principis bàsics que informen el dret lingüístic catalanoaranès actual, s'hi defensa que el marc juridicolingüístic de la hipotètica República es regeixi pels criteris següents: declaració constitucional de l'oficialitat de les llengües catalana i occitana d'acord amb un model territorial (o de l'oficialitat separada de cadascuna a les constitucions dels estats, en cas d'optar per una fórmula federal o confederal, amb la doble oficialitat per a les institucions comunes); ampliació del contingut del concepte d'oficialitat, bo i traspassant-hi els atributs del concepte de *llengua pròpia* i bandejant aquest de l'ordenament jurídic; i manteniment, almenys transitori, dels drets lingüístics individuals reconeguts a la legislació vigent actualment als parlants d'altres llengües en llurs relacions amb les administracions públiques i entitats que en depenen, com a drets extrínsecs a l'oficialitat.

PARAULES CLAU: llengua oficial, principi de territorialitat, drets lingüístics.

ABSTRACT

This article proposes the criteria for the design of the legal framework for the official languages of the hypothetical Republic of Catalonia and Aran. After a brief explanation of the proposals about linguistic regime in modern Catalan constitutionalism and the basic principles which shape the current Catalan-Aranese linguistic law, it is defended that the legal framework of the official languages should be based on the following criteria: a constitutional declaration of the officialness of both Catalan and Occitan (or of the separate officialness of each one in the respective constitutions, in the case that a federal or confederative system is adopted for the Republic, with double officialness for the common institutions), in accordance with a territorial model; an enlarged definition of the concept of officialness by transferring to it the implications of the concept of *own language*, and removing the latter concept from the legal framework; and the maintenance, at least transitionally, of the individual linguistic

rights currently recognized to the speakers of other languages in their dealings with all governmental institutions and with those under their dependence, as rights which are not inherent to the concept of officialness.

KEYWORDS: official language, territoriality principle, linguistic rights.

PREÀMBUL

Un dels múltiples aspectes a definir en el disseny institucional de la hipotètica República independent de Catalunya i l'Aran és el règim jurídic d'oficialitat lingüística. Com en tants altres àmbits, també aquí predomina la indefinició en el programa polític dels diversos corrents independentistes i, pel que fa a les propostes constitucionals articulades des de la societat civil,¹ el tractament del règim jurídic de les llengües sembla escassament coherent amb la doctrina juridicolingüística catalana. Aquest article *a)* assaja una mirada històrica a les propostes juridicolingüístiques del constitucionalisme català contemporani; *b)* exposa els fonaments doctrinals del règim juridicolingüístic actualment vigent a Catalunya i l'Aran, i *c)* proposa els principis bàsics que podrien informar el marc juridicolingüístic de la futura república, d'acord amb dos criteris: establir el màxim reconeixement juridicopolític de les llengües catalana i occitana, i respectar, almenys transitòriament, els drets lingüístics individuals reconeguts actualment.

1. EL RÈGIM LINGÜÍSTIC EN EL CONSTITUCIONALISME CATALÀ CONTEMPORANI

El reconeixement de l'oficialitat de la llengua catalana és una reivindicació present en el catalanisme d'ençà de la seva mateixa emergència com a moviment polític. Tant és això que, tal com hem exposat en un article anterior de *TREBALLS DE SOCIOLINGÜÍSTICA CATALANA* (TSC, 2014, núm. 24: 341-367), fou el mateix moviment catalanista que, durant la dècada de 1880, introduí el concepte d'oficialitat com a expressió del programa sociolingüístic de restauració funcional plena de la llengua catalana i d'impugnació de la diglòssia existent aleshores. A la pràctica, la reivindicada oficialitat de la llengua catalana significava el seu ús a tots els àmbits socials i, en particular, als de caràcter administratiu i s'inseria en el marc teòric del que hom coneix actualment com a *principi de territorialitat* (Parijs, 2011: 134-137), en el qual conflüïren tant les propostes del catalanisme conservador com les del catalanisme republicà.

En realitat, com també hem consignat en aquesta revista (TSC, 2015, núm. 25: 237-242), la introducció del concepte d'oficialitat a l'ordenament jurídic espanyol, en

1. *Una nova constitució.cat* (s. a.) (en línia), <<http://www.unanovaconstitucio.cat/articulat/>> (consulta: 23 abril 2017); «El debat de les idees: una proposta de Constitució com a eina de reflexió» (11 maig 2016), a *Constituïm* (en línia), <<http://constituim.cat/images/docs/CAT.pdf>> (consulta: 23 abril 2017).

aquest cas aplicat al castellà, és posterior a aquestes reivindicacions i de caràcter reactiu, per tal com respon a l'objectiu polític de consolidar jurídicament l'obligatorietat del castellà a les administracions i institucions de dret públic que s'havia anat establint gradualment d'ençà dels decrets de Nova Planta de les audiències reials borbòniques i, especialment, amb la construcció de l'estat liberal.

El primer document juridicopolític que preveia el caràcter «oficial» de la llengua catalana foren les *Bases per a la Constitució regional catalana*,² aprovades a la primera assemblea de la Unió Catalanista, que tingué lloc a Manresa (Bages) entre el 25 i el 27 de març de 1892. En efecte, la base tercera preveia que «[l]a llengua catalana serà la única que ab caràcter oficial podrà usar-se á Catalunya y en las relaciones d'aquesta región ab lo Poder central». Igualment, la Constitució provisional de la República catalana,³ aprovada a l'Havana per l'Assemblea Constituent del Separatisme Català, que tingué lloc entre el 30 de setembre i el 2 d'octubre de 1928, declarava que «[l]'única llengua oficial, a Catalunya, és la catalana» (art. 2), com també establia la condició de «saber llegir i escriure en català» per a la «possessió dels drets polítics, ésser elector i elegible, desplegar funcions i obtenir càrrecs públics» (art. 26) i obtenir la nacionalitat catalana (art. 8).

Durant els seus tres dies d'existència, el govern de la República catalana constituït el 14 d'abril de 1931 també elaborà un esborrany sense datar sobre el règim lingüístic del projectat estat català de la Confederació/Federació Ibèrica.⁴ Devem la troballa a l'historiador Francesc Bonamusa (2006: 25), qui, tanmateix, no ens en dona el text original, sinó que ens en fa el report següent:

En el text s'establia que la llengua catalana era l'oficial a tots els territoris de la República catalana i que l'espanyola seria cooficial amb la catalana en totes les relacions amb el poder federal i en totes les esferes administratives i de govern que depenguessin d'aquest. Respecte a l'ensenyament, s'exposava que la llengua espanyola s'ensenyaria a les escoles de la manera que es determinés més

2. UNIÓ CATALANISTA, *Bases pera la Constitució regional catalana acordadas per la Assamblea de Delegats celebrada á Manresa durant los dias 25, 26 y 27 de mars de 1892* (s. a.), Barcelona, Imprempta La Renaixensa.

3. *Constitució provisional de la República catalana*, aprovada per l'Assemblea Constituent del Separatisme Català reunida a l'Havana durant els dies 30 de setembre, 1 i 2 d'octubre de 1928 (1928), l'Havana, Imp. Serrano Editorial.

4. La premsa informà que la proclamació de Francesc Macià, el 14 d'abril, des de la balconada del palau de la Diputació de Barcelona, fou de «l'Estat Català, sota el règim d'una República catalana, que lliurement i amb tota cordialitat anhela i demana als altres pobles d'Espanya llur col·laboració en la creació d'una Confederació de pobles ibèrics», *La Veu de Catalunya. Edició del Matí* (15 abril 1931), p. 1. Aquest és també el text que figura a l'arxiu del govern de la República catalana. Vegeu «Decrets, nomenaments i ordres dictades pel president de la República catalana, Francesc Macià, durant els dies 15, 16 i 17 d'abril de 1931», Arxiu Nacional de Catalunya, Generalitat de Catalunya, Segona República, c. 343 (14 abril 1931). En canvi, a la proclamació llegida la matinada dels dies 14 a 15 pel capità Reylen, el text (signat pel mateix Macià) parlava de «la República catalana com Estat integrant de la Federació ibèrica», «República catalana» (14 maig 1931), reproduït a Soldevila (1931: 409).

endavant, tot i que el Govern de la República catalana atendria els nuclis d'infants que per raó de llengua no poguessin seguir l'ensenyament general. En un afegit transitori, s'indicava que la llengua espanyola s'admetria en els serveis administratius i de justícia en totes les ocasions i circumstàncies en què l'espanyol fos necessari per no entorpir els tràmits o procediments mentre es produïa el règim de traspàs de l'espanyol al català. (Francesc Bonamusa, 2006: 25)

Cal destacar la compatibilitat prevista a l'esborrany entre l'oficialitat del català i el reconeixement de la plena validesa de l'ús del castellà a les relacions amb les administracions i la justícia, la qual cosa suggereix que el concepte d'oficialitat no s'exhauria en el simple reconeixement de drets lingüístics individuals, ans també es projectava sobre els usos lingüístics d'abast general de les institucions públiques, la qual cosa implicava una certa connexió entre *llengua oficial* i llengua de la col·lectivitat o, si hom ho vol així, «llengua nacional». També cal observar la ubicació dels drets lingüístics reconeguts respecte a l'ús del castellà en una disposició transitòria, per tal com sembla que se'n pot induir que es tractava d'una mesura excepcional, destinada a desaparèixer tan bon punt la plena competència en llengua catalana s'estengués al conjunt de la població del Principat.

Aquests criteris, amb alguna rebaixa substancial quant al tractament de la llengua catalana, prefiguraren el règim d'oficialitat lingüística establert al Projecte de l'Estatut de Catalunya,⁵ aprovat per la Diputació provisional de la Generalitat el 14 de juliol de 1931 i avalat pels ajuntaments i en referèndum masculí, el 2 d'agost. En efecte, a l'article cinquè, el projecte estatuent català declarava que «la llengua catalana serà l'oficial a Catalunya», per bé que «en les relacions amb el Govern de la República serà [Ø] oficial la llengua castellana» (el símbol de conjunt buit és nostre), sense esment a cap mena de cooficialitat en aquest àmbit. Tanmateix, potser no era irrellevant la supressió de l'article definit, que sí que apareixia en la declaració de l'oficialitat del català en l'àmbit territorial de Catalunya. De manera que l'omissió de l'article definit en la referència a l'oficialitat del castellà en les relacions entre tots dos governs potser és interpretable com una oficialitat no exclusiva i, per això, com una via per a no impedir un règim de doble oficialitat en aquest àmbit mitjançant la posterior legislació de desenvolupament. A més de l'àmbit d'ús oficial esmentat reconegut al castellà al Projecte de l'Estatut, hom declarà, al mateix article cinquè, el «dret dels ciutadans de llengua materna castellana a servir-se'n *personalment* davant els tribunals de justícia i davant els òrgans de l'administració» (la cursiva és nostra), la garantia dels quals remetia al desenvolupament que se'n fes a l'Estatut interior de Catalunya.

Tanmateix, precisament com a reacció a aquest règim juridicolingüístic (González Ollé, 1978: 262-263), les Corts constituents espanyoles declararen l'oficialitat del castellà a la mateixa llei fonamental de la República⁶ (art. 4) i imposaren, a l'article segon

5. «Projecte de l'Estatut de Catalunya» (1931), *Butlletí de la Generalitat de Catalunya*, núm. 6 (17 juliol), p. 103-109.

6. «Constitución de la República española» (1931), *Gaceta de Madrid* (GM), núm. 344 (10 desembre), p. 1578-1588.

de l'Estatut de Catalunya finalment aprovat, el 9 de setembre de 1932,⁷ un règim de doble oficialitat, amb àmbits de desoficialització de la llengua catalana (relacions amb les administracions de fora de Catalunya, sense exceptuar les comunicacions amb les ubicades a la resta de territoris de parla catalana; documents públics amb efecte fora de Catalunya; i en processos judicials, si alguna de les parts demanava que s'hi emprés el castellà); i amb una rebaixa *de facto* del mateix concepte d'oficialitat, que impedia que les administracions en fessin ús exclusiu. Precisament amb l'objectiu de reconèixer algun tipus d'«estatut de preeminència» (Pla Boix, 2005: 207) per a la llengua catalana, el legislador català introduí el concepte de *llengua pròpia* («La llengua pròpia de Catalunya és la catalana») a l'anunciat Estatut interior de Catalunya,⁸ aprovat pel Parlament el 25 de maig de 1933 (art. 3), per bé que ni el mateix Estatut interior ni la legislació posterior deduïren cap precepte concret fonamentat en aquest concepte.

2. EL MARC JURIDICOLINGÜÍSTIC ACTUAL A CATALUNYA I L'ARAN

Després de la reinstauració de la monarquia i la reforma política ulterior, el manteniment de l'oficialitat obligatòria de l'espanyol al conjunt dels territoris del Regne d'Espanya a la Constitució de 1978⁹ (art. 3), l'estratègia jurídica del legislador de Catalunya i l'Aran per a conferir preeminència a les llengües catalana i occitana ha consistit a *a)* recuperar el concepte de *llengua pròpia*, però ara proveint-lo d'un ampli contingut jurídic, i *b)* minimitzar les implicacions jurídiques del concepte d'oficialitat, el qual, a diferència del que succeïa a la dogmàtica juridicolingüística del catalanisme republicà, ara s'exhaureix en el caràcter de fonament jurídic dels drets lingüístics individuals en les relacions de la ciutadania amb els poders públics i el sector privat. Així, el caràcter de llengua corporativa que abans vàiem com a tret específic de l'oficialitat, irreductible al simple reconeixement de drets lingüístics, aquí es traspassa al concepte de propietat lingüística. El precepte on es percep més clarament el caràcter de fonament normatiu d'aquest concepte és l'apartat segon de l'article segon de la Llei del Parlament 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística,¹⁰ d'acord amb el qual, «[e]l català, com a llengua pròpia, és:

a) La llengua de totes les institucions de Catalunya, i en especial de l'Administració de la Generalitat, de l'Administració local, de les corporacions públiques, de les empreses i els serveis públics, dels mitjans de comunicació institucionals, de l'ensenyament i de la toponímia.

7. GM (1932), núm. 265 (21 setembre), p. 2090-2094.

8. «Estatut interior de Catalunya» (1933), *Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 45 (27 maig), p. 655-664.

9. «Constitución española» (1978), *Boletín Oficial del Estado* (BOE), núm. 311 (29 desembre), p. 29313-29339.

10. «Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística» (1998), *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (DOGC), núm. 2553 (9 gener), p. 291-297.

b) La llengua preferentment emprada per l'Administració de l'Estat a Catalunya en la forma que aquesta mateixa determini, per les altres institucions i, en general, per les empreses i les entitats que ofereixen serveis al públic».

Amb una mica menys de claredat, l'apartat primer de l'article vuitè de la Llei 1/2015, de 5 de febrer, del règim especial d'Aran,¹¹ recull el mateix precepte per a l'occità a l'Aran. Tot i que al text no s'esmenta explícitament la propietat com a fonament normatiu, les mateixes Corts espanyoles ordenen d'emprar el català a la «Generalitat, la Administración local y las demás corporaciones públicas de Cataluña, las instituciones y las empresas que dependen de las mismas y los concesionarios de sus servicios [...] en sus actuaciones internas y en la relación entre ellos», com també «en las comunicaciones y las notificaciones dirigidas a personas físicas o jurídicas residentes en Cataluña, sin perjuicio del derecho de los ciudadanos a recibirlas en castellano si lo piden», i l'aplicació dels mateixos criteris a l'Aran respecte a l'occità (art. 50 de la Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol, de reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya).¹² Així mateix, tot i que amb l'esmentada absència fonamentativa, el capítol cinquè de la Llei 1/1998 del Parlament conté una interessant tècnica normativa que prescriu l'ús mínim obligatori del català («almenys, en català») a diversos àmbits del sector privat. (Malauradament, ni aquesta ni cap llei posterior no han estès aquests preceptes respecte a la llengua occitana a l'Aran.)

En suma, el concepte de propietat és el fonament jurídic de les disposicions normatives que estableixen l'ús exclusiu, preferent o mínim obligatori del català i l'occità, als seus dominis històrics respectius, per les administracions públiques i entitats privades en llur projecció pública. Tal com apunta Solé i Durany (1996: 108-118), el concepte de propietat lingüística, en el dret lingüístic de Catalunya i l'Aran, funciona com a fonament que l'acosta a la filosofia del principi de territorialitat. El vincle doctrinal entre el concepte de propietat i el principi de territorialitat es mostra de manera clara a l'exposició de motius de la Llei del Parlament de les illes Balears i Pitiüses 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística.¹³ «L'oficialitat de la llengua catalana es basa en un estatut de territorialitat, amb el propòsit de mantenir la primacia de cada llengua en el seu territori històric. L'oficialitat del castellà, establerta per la Constitució en tot l'Estat, es basa en un estatut personal, a fi d'emparar els drets lingüístics dels ciutadans, encara que la seva llengua no sigui la pròpia del territori».

Nogensmenys, la mateixa oficialitat del castellà —la qual, en realitat, és de base heterònoma, tant a les illes com a Catalunya i l'Aran com al conjunt de l'Estat— i el fet que la ingent legislació lingüística emanada de l'Administració General de l'Estat espanyol també s'hagi d'aplicar en aquests territoris impedeix de parlar d'un règim de caràcter territorial *stricto sensu*.

11. «Llei 1/2015, de 5 de febrer, del règim especial d'Aran» (2015), DOGC, núm. 6810A, p. 1-64.

12. «Ley orgánica 6/2006, de 19 de julio, de reforma del Estatuto de autonomía de Cataluña» (2006), BOE, núm. 172 (20 juliol), p. 27269-27310.

13. «Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística a les Illes Balears» (1986), *Butlletí Oficial de les Illes Balears*, núm. 15 (20 maig), p. 255-263.

3. CRITERIS PER AL RÈGIM D'OFICIALITAT LINGÜÍSTICA DE LA REPÚBLICA DE CATALUNYA I L'ARAN

El marc juridicolingüístic actualment vigent a la comunitat autònoma de Catalunya és un punt de partença adequat per a dissenyar el règim d'oficialitat lingüística de la hipotètica República de Catalunya i l'Aran. Això no obstant, la constitució d'una república independent suposaria la remoció de la causa principal que ha determinat els elements heterònoms existents dins el marc actual, per la qual cosa resultaria convenient introduir alguns canvis materials en la normativa lingüística actualment aplicable, com també redefinir el mateix concepte d'oficialitat lingüística. Tot seguit exposem els criteris bàsics que, a parer nostre, caldria establir a la llei fonamental de la República.

3.1. *Declaració constitucional i concepte d'oficialitat*

Des d'alguns sectors de la premsa i la catalanística s'ha proposat d'ometre al text constitucional el règim jurídic d'oficialitat lingüística (Partal, 2013; *Els Marges*, 2013: 7; Marí, 2015: 250). Tanmateix, potser els proponents d'aquesta opció no són conscients que, mentre el legislador catalanoaranès no regulés aquesta matèria, la legislació lingüística vigent actualment, tant l'autònoma com l'espanyola, constituïria el dret supletori aplicable, de manera que l'elusió del problema polític que sembla que hom vol evitar és merament aparent. D'altra banda, el fet de relegar el règim d'oficialitat lingüística a la legislació ordinària resulta problemàtic, per tal com suposa deixar-lo a la mercè de les majories parlamentàries conjunturals.

És per tot això que resulta recomanable establir el règim lingüístic a la norma suprema de l'ordenament jurídic i, en la línia de les propostes del constitucionalisme català contemporani que hem ressenyat sumàriament, optar per un model de caràcter territorial pel qual l'occità sigui la llengua oficial de l'Aran i la catalana, la de la resta del territori (la Catalunya estricta) i totes dues siguin oficials a les institucions amb jurisdicció sobre el conjunt de la República.¹⁴ Així mateix, el títol competencial hauria d'incloure un apartat que establís com d'aplicació obligatòria el règim lingüístic establert pel Conselh Generau d'Aran, o la institució aranesa corresponent, en tota la normativa que hagi de tenir efecte a l'Aran, qualsevulla que sigui l'administració reguladora competent, i en les relacions oficials amb les institucions i la ciutadania de l'Aran.

14. És preferible aquesta fórmula d'*oficialitat a les institucions de la República* que no l'aplicada a l'oficialitat de l'occità fora de l'Aran que figura a l'apartat cinquè de l'article sisè de la Llei orgànica espanyola 6/2006 i l'apartat tercer de l'article vuitè de la Llei del Parlament 1/2015: «és oficial *a Catalunya*» (la cursiva és nostra). En realitat, els únics drets reconeguts per la legislació lingüística catalana actual respecte a l'ús de l'occità fora de l'Aran es limiten a les relacions amb les institucions de la Generalitat, tal com recull la lletra c de l'apartat primer de l'article tercer de la Llei del Parlament 35/2010, d'1 d'octubre, de l'occità, aranès a l'Aran —DOGCI (2010), núm. 5745 (29 octubre), p. 79058-79071—, que és el que suggereix l'amfibològica substitució de la preposició *de per a*.

El context de sobirania inherent al procés constituent hauria de menar a la derogació de tots els preceptes lingüístics que tenen com a fonament jurídic fets externs a la voluntat de la ciutadania de Catalunya i l'Aran,¹⁵ fins i tot si aquests han estat recollits —pel mateix principi de jerarquia normativa— a la legislació emanada de les mateixes institucions catalanoaraneses. Així, caldria incloure específicament a l'apartat de disposicions derogatòries l'apartat segon de l'article sisè de la Llei orgànica espanyola 6/2006, l'article tercer de la Llei del Parlament 1/1998 i totes les de contingut anàleg. Així mateix, a les disposicions finals caldria establir una reinterpretació de la legislació supletòria per la qual tots els preceptes relatius a llengües oficials s'han d'entendre complerts amb l'ús del català i l'occità, a les regions lingüístiques respectives.

En aquest context, seria preferible recuperar el concepte d'oficialitat del constitucionalisme català contemporani, d'acord amb el qual aquesta no s'exhaureix en el reconeixement de drets lingüístics individuals, ans opera com a fonament jurídic dels usos lingüístics de les administracions públiques i les entitats privades en llur dimensió pública. De manera que el concepte de *llengua pròpia* resultaria accessori, atès que els seus atributs jurídics es traspassarien al d'oficialitat.

També resultaria superflu el fet de consignar cap deure lingüístic ciutadà amb caràcter general —introduït pel legislador espanyol de manera exclusiva i explícitament excloent respecte al castellà a l'article quart de la Constitució espanyola de 1931—, per tal com, en la dogmàtica proposada, la inexistència de dret a al·legar ignorància de l'idioma en les comunicacions oficials que s'hi emetin¹⁶ (amb l'excepció dels casos previstos en el dret lingüístic internacional) derivaria de la mateixa oficialitat (Puig Salellas, 1986: 115; Milian i Massana, 2007: 318).

15. I el fet que la ciutadania de Catalunya i l'Aran hagi aprovat en referèndum la Constitució espanyola de 1978 i les lleis orgàniques d'autonomia no alteren aquesta realitat heterònoma. D'antuvi, perquè totes tres són lleis emanades de les Corts espanyoles. En segon lloc, perquè suposen la màxima concessió a què aquestes estaven disposades a arribar i tenen com a fonament polític factual la correlació de forces en un context de transició des d'un règim dictatorial que havia liquidat l'autonomia catalana anterior per la força de les armes i on una proposta com la que exposem aquí resultava del tot inviable políticament, per la qual cosa ni tan sols fou presentada. En realitat, com hem vist, l'estratègia de la majoria de forces polítiques catalanes consistí a reprendre el concepte de *llengua pròpia* com a via per a introduir un cert element de territorialitat en el marc juridicolingüístic català. En tercer lloc, quan els ciutadans (homes) catalans tingueren oportunitat d'expressar-se directament sobre un text elaborat per llurs pròpies institucions quedà prou clar quines eren llurs preferències: el Projecte de l'Estatut de Catalunya aprovat per la Diputació provisional de la Generalitat, que no preveia l'oficialitat del castellà amb caràcter general, fou avalat per la totalitat dels ajuntaments del Principat i pel 99,45 % dels electors que participaren al plebiscit del 2 d'agost de 1931 (el 74,72 % del cens). Vegeu «Estatuto de Cataluña, presentado a las Cortes por el Sr. Presidente del Consejo de Ministros», *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* (1931), núm. 22 (18 agost), apèndix 1, p. 1-7. Les dades amb els resultats dels plebiscits, a la p. 7. En aquest cas, el conflicte entre les institucions i els ciutadans catalans i les institucions espanyoles es visualitzà perspícuaument amb la imposició de la doble oficialitat, amb àmbits de desoficialització del català, sense cap legitimació plebiscitària ulterior.

16. Que és la interpretació de la doctrina del concepte de *deure de coneixement* (Puig Salellas, 1986: 117).

En cas que el model d'organització territorial de la República fos de caràcter federal o confederal, la Constitució de Catalunya i l'Aran s'hauria de limitar a *a*) consignar com a oficials les llengües declarades com a tals a les constitucions dels estats i *b*) prescriure l'observança dels usos lingüístics fixats a la legislació dels estats en les relacions de les institucions federals o confederals amb les dels estats i amb la ciutadania. Quant a les constitucions dels estats, la nostra proposta consistiria que la Constitució de l'Aran declarés l'occità com la llengua oficial, i la Constitució de Catalunya, el català. Fora també a les constitucions dels estats on haurien de figurar les disposicions addicionals, transitòries i derogatòries adés esmentades, com també els drets lingüístics a què tot seguit ens referirem.

3.2. *Drets lingüístics dels parlants d'altres idiomes*

La viabilitat política d'un règim d'oficialitat lingüística de caràcter territorial requereix el reconeixement, si més no transitori, de drets lingüístics individuals per als ciutadans de llengua habitual espanyola i, en la mesura del possible, també als parlants d'altres idiomes. Ja hem vist que això no suposaria cap novetat respecte a les propostes juridicolingüístiques del catalanisme republicà i, com hem vist en l'afegit transitori de l'esborrany del govern de la República catalana i en l'article cinquè del Projecte de l'Estatut de Catalunya, el reconeixement del dret a emprar el castellà amb plena eficàcia jurídica i, eventualment, a rebre-hi correspondència, no implica que aquest idioma sigui oficial. Quant a la seva consignació constitucional, n'hi hauria prou que la llei fonamental de la República (o les dels estats) anunciés, preferentment en una disposició addicional, el mandat de regular en la legislació ordinària els drets lingüístics dels parlants d'idiomes no oficials i, en l'apartat de disposicions transitòries, declarés com d'aplicació supletòria els drets reconeguts als articles 33 de la Llei orgànica espanyola 6/2006 i 4 de la Llei del Parlament 1/1998, reformats en la disposició final corresponent afegint-hi «i l'espanyol» a les mencions de les «llengües oficials». De tal manera que el constituent no prejudicaria si aquests drets tindrien caràcter permanent o perdrien vigència quan el procés d'adquisició de competència en l'idioma oficial de la regió lingüística corresponent s'hagués estès al conjunt de la població.

4. ESPANYOL, LENGUA OFICIAL?

La garantia dels drets lingüístics individuals en els termes exposats s'adequa, i fins i tot supera, les exigències derivades de la Convenció europea per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals¹⁷ (art. 5.2, 6.3.a i e), el Pacte interna-

17. «Convention de sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés fondamentales telle qu'amendée par les Protocoles n° 11 et n° 14» (4 octobre 1950) (en línia), <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680063776>> (consulta: 23 abril 2017).

cional dels drets civils i polítics¹⁸ (art. 14.3.a i f) i la Convenció sobre els drets de l'infant¹⁹ (art. 40.2.VI). En l'estadi actual del dret internacional, els drets lingüístics reconeguts pels tractats no són susceptibles de determinar el règim d'oficialitat lingüística dels estats, de la mateixa manera que el vessant lingüístic de l'exercici dels drets fonamentals es troba restringit materialment pels marcs juridicolingüístics en què s'exerceixen. Tal com afirma Eva Pons (2015: 160), «[e]n la normativa internacional no hi ha un criteri vinculant que obligui a declarar una o més llengües oficials en un marc estatal determinat», de manera que «[l]a declaració d'oficialitat lingüística és expressió d'un acte de sobirania (o bé, després de l'habilitació en la Constitució estatal, un acte derivat de l'autonomia d'entitats territorials) i, com a tal, no està subjecta a directrius procedents del dret internacional».

Seguint aquesta mateixa autora (2015: 160), «[e]ntre els criteris doctrinals que poden orientar la decisió relativa a l'oficialització de les llengües, el de la historicitat sol tenir un paper fonamental, sobretot en els casos de manteniment sostingut de l'ús de la llengua per la població assentada en el territori al llarg dels segles». I l'espanyol no compleix aquesta condició, tal com palesa l'aplicació exclusiva al català i l'occità del concepte de *llengua pròpia* de Catalunya i l'Aran, respectivament, a la mateixa legislació lingüística avui dia vigent. En aquest sentit, la mateixa condició de llengües de màxima historicitat de les llengües catalana i occitana al seu domini respectiu es pot considerar condició suficient per a justificar-ne l'oficialitat única territorialitzada, sempre que la fixació d'aquest marc juridicolingüístic sigui conseqüència d'un procés de decisió col·lectiva de caràcter democràtic i la seva aplicació respecti els drets individuals en l'àmbit privat i els drets lingüístics individuals esmentats. Per contra, l'oficialitat actual de l'espanyol a Catalunya i l'Aran és un fet extern a la decisió de les seves institucions, confirmat per la Constitució espanyola vigent i que la mateixa Llei orgànica 6/2006 vincula al fet que «es la lengua oficial del Estado español» (art. 6.2). Sembla induïble, doncs, que el mateix legislador assumeix que, quan desaparegui aquesta vinculació amb l'Estat espanyol, desapareixerà també la causa al·legada perquè l'espanyol sigui oficial o, si més no, s'hauria d'argumentar a partir d'altres fonaments. I cal fer notar que el fet de mantenir l'oficialitat de l'espanyol implicaria de mantenir també el deure de saber-ne per a tota la població. Per contra, si els drets a emprar l'espanyol i rebre-hi correspondència en les relacions amb les administracions públiques s'institueixen com a drets extrínsecs a l'oficialitat, a) la població hispanòfona no perd drets actualment reconeguts, i b) la resta de ciutadans guanya llibertat lingüística, especialment la seva descendència, que podrà decidir amb més llibertat quins idiomes vol aprendre, a banda de l'oficial de la seva regió lingüística.

Altrament, el fet d'al·legar que l'espanyol ha esdevingut l'idioma majoritari a Catalunya i l'Aran com a argument per a reconèixer-ne l'oficialitat és una fal·làcia natura-

18. «International Covenant on Civil and Political Rights» (16 desembre 1966) (en línia), <<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>> (consulta: 23 abril 2017).

19. «Convention on the Rights of the Child» (20 novembre 1989) (en línia), <<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>> (consulta: 23 abril 2017).

lista que implica legitimar les conseqüències d'un procés de minorització lingüística. I si aquest argument es pretén adduir en benefici de la diversitat lingüística, es tracta d'una incongruència major, perquè els processos de substitució lingüística es caracteritzen precisament pel fet que l'idioma substituïdor esdevé majoritari en el mateix domini territorial de la llengua recessiva (Dressler, 1988: 1556), per la qual cosa és justament des del punt de vista ecolingüístic que més cal rebutjar el reconeixement oficial dels idiomes expansius més enllà de llur domini històric. Igualment, si es pretén legitimar la situació sociolingüística actual apel·lant als moviments migratoris de la segona meitat del segle xx, caldrà recordar que la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries²⁰ no reconeix com a tals les dels immigrants (art. 1.a.ii). De manera que, si el fet d'ésser llengua d'immigració ni tan sols és, segons la lletra del tractat internacional, una condició suficient per a ésser reconeguda com a «regional» o «minoritària», resultaria un fonament encara menor per a sostenir el màxim reconeixement juridicopolític que suposa l'oficialitat. Altrament, la composició demolingüística de Catalunya i l'Aran no hauria de considerar-se tan problemàtica per a aplicar un règim lingüístic com el que aquí es proposa, tant perquè *a*) no elimina cap dret individual reconegut actualment —ans només simplifica i dona més coherència a la dogmàtica en què se sosté—, i *b*) el fet que les llengües oficials no siguin (encara) les de la majoria de la població no fora cap novetat en el dret lingüístic comparat. En realitat, no cal ni tan sols que sortim del domini lingüístic català per a trobar-ne un exemple. En efecte, la Constitució d'Andorra²¹ també declara el català «llengua oficial de l'Estat» (art. 2), tot i que el primer any de què hom disposa de dades demolingüístiques, el 1995, dos anys després de l'aprovació de la Constitució, era la llengua inicial de només el 37,5 % de la població del Principat (Sorolla Vidal, 2016: 38).

5. CONCLUSIONS

Els criteris que, a parer nostre, haurien d'informar el règim d'oficialitat lingüística de la República de Catalunya i l'Aran haurien d'ésser *a*) el màxim reconeixement juridicopolític de les llengües catalana i occitana, amb l'objectiu de garantir-ne la plenitud funcional i el màxim ús social possible als dominis territorials respectius, i *b*) el respecte dels drets lingüístics individuals reconeguts a la legislació vigent actualment, si més no mentre el procés de difusió de la competència en l'idioma de la regió lingüística no s'hagi generalitzat. Considerant les propostes del constitucionalisme català contemporani i la mateixa legislació lingüística catalana vigent, pensem que un model de doble oficialitat territorialitzada, atenuat pel manteniment, transi-

20. «European Charter for Regional or Minority Languages» (5 novembre 1992) (en línia), <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007bf4b>> (consulta: 23 abril 2017).

21. «Constitució del Principat d'Andorra» (1993), *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*, núm. 24 (4 maig), p. 448-458.

tori o no, dels drets lingüístics individuals reconeguts actualment, fora l'opció que s'adequaria en grau més alt a aquests objectius. Els trets característics bàsics d'un tal règim serien:

a) la declaració, a la mateixa Constitució de la República, de l'oficialitat territorialitzada de les llengües catalana i occitana (o de l'oficialitat separada de cadascuna, a les constitucions dels estats, en cas d'optar per un fórmula federal o confederal, amb la doble oficialitat per a les institucions comunes);

b) la definició del concepte d'oficialitat de manera que inclogui les implicacions jurídiques assignades al concepte de *llengua pròpia* en el dret lingüístic actualment vigent a Catalunya i l'Aran, amb la supressió consegüent d'aquest últim concepte;

c) el mandat al legislador, consignat preferentment en una disposició addicional, de regular en la legislació infraconstitucional els drets lingüístics per als parlants d'idiomes no oficials, amb la ratificació transitòria dels drets lingüístics reconeguts en la legislació actual per a les relacions amb les administracions públiques i entitats que en depenen, amb el benentès que es tracta de drets extrínsecs a l'oficialitat.

Atès que el dret internacional actual no preveu cap mecanisme per a dissenyar el règim d'oficialitat lingüística dels estats, l'únic requisit exigible per a establir un règim d'aquest tipus és que sigui la conseqüència d'un procés de decisió de caràcter democràtic, condició que no compleix el règim actualment vigent, per tal com l'oficialitat de l'espanyol a Catalunya i l'Aran és un fet extern a la decisió de les institucions i el poble de Catalunya i l'Aran.

6. AGRAÏMENTS

Una versió d'una extensió inferior a la meitat d'aquest text es penjà com a apunt al blog de la *Revista de Llengua i Dret*. L'autor agraeix a Eva Pons i Agustí Pou els comentaris i aportacions que hi feren.

BIBLIOGRAFIA ESMENTADA

- BONAMUSA, Francesc (2006). «Presidència (1931-1939)». A: BONAMUSA, Francesc (dir.). *Generalitat de Catalunya: Obra de govern 1931-1939 [I]*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Presidència.
- DRESSLER, Wolfgang (1988). «Spracherhaltung – Sprachverfall – Sprachtod». A: AMMON, Ulrich; DITTMAR, Norbert; MATTHEIER, Klaus J.; TRUDGILL, Peter (ed.). *Sociolinguistics: An international handbook of the science of language and society = Soziolinguistik: Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft*. Nova York; Berlín: De Gruyter, p. 1551-1563.
- GONZÁLEZ OLLÉ, Fernando (1978). «El establecimiento del castellano como lengua oficial». *Boletín de la Real Academia Española*, tom LVIII, quadern CCXIV (maig-agost), p. 231-282.

- Els Marges* (2013). «País amb llengua oficial o país amb llengua?», núm. 101 (tardor), p. 7. [Editorial]
- MARÍ, Isidor (2015). «Notes sobre l'ordenament lingüístic d'una Catalunya sobirana. Quin model? Quin procés?». *Revista d'Estudis Autònoms i Federals*, núm. 21 (abril), p. 237-253.
- MILIAN I MASSANA, Antoni (2007). «El règim jurídic de la llengua catalana amb l'Estatut d'autonomia de Catalunya del 1979: balanç i perspectives». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 47 (juny), p. 307-349.
- PARIJS, Philippe van (2011). *Linguistic justice for Europe and for the world*. Oxford: Oxford University Press.
- PARTAL, Vicent (2013). «La meua proposta: cap llengua oficial». *Vilaweb* [en línia] (13 maig). <<http://www.vilaweb.cat/editorial/4114469/meua-proposta-cap-llengua-oficial.html>> [Consulta: 23 abril 2017].
- PLA BOIX, Anna M. (2005). «L'ordenació de la qüestió lingüística a Catalunya de 1892 a 1936: el procés de reconeixement de l'estatut d'oficialitat del català». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 43 (juliol), p. 179-211.
- PONS, Eva (2015). *L'oficialitat lingüística: Declaracions constitucionals i implicacions jurídiques i pràctiques*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- PUIG SALELLAS, Josep Maria (1986). «La doble oficialitat lingüística del Tribunal Constitucional». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 8 (desembre), p. 105-136.
- SOLDEVILA, Ferran (1931). «La República a Catalunya». *Revista de Catalunya*, núm. 69 (maig).
- SOLÉ I DURANY, Joan Ramon (1996). «El concepte de llengua pròpia en el dret i en la normalització de l'idioma a Catalunya». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 26 (desembre), p. 95-120.
- SOROLLA VIDAL, Natxo (2016). «Context demogràfic i econòmic. L'evolució de la comunitat lingüística». A: OBSERVATORI DE LA LLENGUA; XARXA CRUSCAT. *IX Informe sobre la situació de la llengua catalana (2015)* [en línia]. Barcelona: Òmnium Cultural i Plataforma per la Llengua, p. 11-55. <<http://blogs.iec.cat/cruscat/wp-content/uploads/sites/15/2016/11/informe2015.pdf>> [Consulta: 18 maig 2017].